

Deze ontwikkelingen zijn medio 2022 input geweest bij het schrijven van het waardenkader.

Enkele relevante publicaties m.b.t. maatschappelijke ontwikkelingen

- ✓ De Sociaal Economische Raad (SER) concludeert in *Zekerheid voor mensen, een wendbare economie en herstel van de samenleving* (juni 2021)¹: “Er zijn spanningen in de samenleving door toenemende kansenongelijkheid en doordat veel mensen minder grip ervaren op hun toekomst en hun leefomgeving. Nederland moet zich herstellen uit de coronacrisis, die bovendien zowel het belang als de kwetsbaarheid van onze vitale sectoren heeft onderstreept. Tegelijkertijd staat Nederland aan de vooravond van een aantal grote transities (...). Deze fundamentele veranderingen zullen veel vragen van ons aanpassingsvermogen.”
- ✓ Kim Putters, directeur van het SCP, gaat in zijn Slingelandtlesing (november 2021)¹ in op de noodzaak van een herijking van het sociaal contract: “het geheel aan geschreven en ongeschreven regels die een samenleving ordenen, verankerd in onder meer mensenrechten en grondrechten”. Putters wijst erop dat de menselijke maat in de maatschappij verloren lijkt te zijn gegaan en dat er hardnekkige patronen zijn die de uitvoerbaarheid van beleid steeds opnieuw in de weg zitten.
- ✓ Het coalitieakkoord *Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst*¹ (december 2021) gaat tevens in op de transities die noodzakelijk zijn en de opgaven die die transities met zich meebrengen. “Bij onze ambities hoort ook dat we de overheid zelf verbeteren. Te beginnen bij de verbetering en versnelling van afhandeling van de schade van de gedupeerden van de toeslagenaffaire en de aardbevingsschade in Groningen.” De toenemende kansenongelijkheid krijgt veel aandacht in het coalitieakkoord.
- ✓ In de *Regeringsverklaring*¹, januari 2021 wijst premier Rutte op de sluimerende onvrede en onderliggende spanningen in de samenleving. “Hoe ons land en hoe ons leven er over 10, 20 of 30 jaar uitzien, kan niemand precies voorspellen, maar zeker is wel dat we voor fundamentele veranderingen staan.” “En ja, wie kansen zegt, zegt ook onderwijs en kansengelijkheid. Het zou in Nederland niet uit mogen maken in welk gezin je wieg staat – elk kind verdient een start met de wind in de rug. Daarom is het onderwijs een van de prioriteiten waarvoor het kabinet veel extra geld uittrekt. We investeren in de basis, zodat elk kind goed leert lezen, schrijven en rekenen en inzicht krijgt in de werking van onze samenleving. We investeren in de mensen voor de klas en de schoolleiders. En we investeren in voorschools onderwijs en een betere aansluiting van het basisonderwijs op het voortgezet onderwijs.”
- ✓ In juni 2021 publiceerde de SER ook het advies *Gelijke kansen in het onderwijs*¹: “Ondanks het breed gedeelde gelijkheidsideaal in onze samenleving is de plek waar je wieg staat nog steeds bepalend voor de kansen die je krijgt in je leven. De coronacrisis vergroot deze bestaande kansenongelijkheid. Voor bepaalde groepen kinderen en jongeren is sprake van een stapeling van risico’s gedurende hun leven. Onderwijs bevat een belangrijke sleutel om hierop in te grijpen. Maar het onderwijs speelt niet de rol van ‘great equalizer’.

Integendeel, de wijze waarop ons opvang- en onderwijssysteem is georganiseerd leidt er in een aantal gevallen toe dat kansenongelijkheid eerder wordt vergroot dan verkleind.”

- ✓ Scholen en kinderopvanglocaties zijn tijdens de coronapandemie meerdere malen voor kinderen gesloten; ten dele werd dit opgevangen door onlineonderwijs. De overheid heeft in 2021 maar liefst 8,5 miljard euro ter beschikking gesteld om de achterstanden in het onderwijs weg te werken in het Nationaal Programma Onderwijs (NPO).¹
- ✓ Het regeerakkoord spreekt over ‘goede, tijdige en passende jeugdzorg, met een belangrijke rol voor de eigen omgeving, [dat] voorkomt zwaardere zorg.’ Onderzoeksinstituut AEF pleit voor meer preventie en vroegsignalering en legt daarbij een grote nadruk op normaliseren. AEF adviseert onder meer om jeugdhulp te verplaatsen naar reguliere kinderopvang en buitenschoolse opvang en raadt de gemeenten aan hierover het gesprek met (onder meer) de kinderopvang aan te gaan.¹

Enkele relevante publicaties m.b.t. ontwikkelingen kinderopvang

- ✓ De studie *Toekomst van de kinderopvang in het pedagogisch-educatieve ecosysteem van kinderen en jeugdigen: een verkenning*¹ van LKK formuleert dit als maatschappelijke functie van de kinderopvang: (nb let op voetnoten; aanpassen).
“De maatschappelijke functie van de kinderopvang is veranderd. Het besef is gegroeid dat de kinderopvang naast zijn economische functie - het ondersteunen van werkende ouders bij het combineren van zorg en arbeid – ook een wezenlijke bijdrage levert aan de ontwikkeling van kinderen.¹ Gebruik van kinderopvang wordt daarom in toenemende mate gezien als een *recht*, als een *recht op ontwikkeling* in de bijzondere context die de kinderopvang biedt. Met de harmonisatie van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk is ook de bijdrage van de kinderopvang aan de maatschappelijke opdracht gelijke ontwikkelingskansen voor alle kinderen te creëren op de voorgrond komen te staan. Inmiddels is voorschoolse educatie voor kinderen in achterstandssituaties voor veel kinderopvangorganisaties een belangrijke taak geworden, terwijl de buitenschoolse opvang meer en meer in beeld komt als een werksoort die kan bijdragen aan de bredere ontwikkeling van *alle* kinderen.² Samenwerking met andere sectoren, met name onderwijs en jeugdzorg, is aan de orde. Vooral in situaties met complexe maatschappelijke vraagstukken of gezinsproblematiek biedt integraal werken over de traditionele grenzen van sectoren heen nieuwe kansen.
Met al deze ontwikkelingen wordt het steeds belangrijker dat alle kinderen toegang hebben tot de kinderopvang. In het licht van de verbreding van de rol van de kinderopvang en het belang van toegankelijkheid voor alle kinderen, is door verschillende maatschappelijke partijen gepleit voor het invoeren van een basistoegangsrecht. De vraag is of het huidige stelsel met een mix van commerciële en niet-commerciële aanbieders³, van heel kleine tot heel grote organisaties, en met een nationaal wettelijk kwaliteitskader maar lokale kwaliteitsbewaking, klaar is voor de toekomst. De verschillende doelen die de kinderopvang in samenwerking met maatschappelijke partners moet dienen, leiden tot complexiteit in wet- en regelgeving en de wijze van financiering. Helderheid over die

doelen, het achterliggende waardenkader ervan, en over de strategie die het beste gevolgd kan worden, zouden leidend moeten zijn bij hervorming van het stelsel. Er zijn nieuwe uitdagingen op komst. Prognoses van de demografische ontwikkeling volgens verschillende scenario's maken aannemelijk dat Nederland cultureel meer divers zal worden.⁴ De bevolking zal groeien, maar de omvang van de actieve beroepsbevolking zal relatief en absoluut dalen. De krapte op de arbeidsmarkt die hierdoor ontstaat, zal deels door immigratie vanuit landen van de Europese Unie en ook buiten de Unie, en deels door verschuiving van parttime naar fulltime werken moeten worden opgevangen. Volgens verschillende scenario's zal het aandeel individuen met een eerste of tweede generatie immigratieachtergrond oplopen van nu 24% tot 30 à 40% in 2050. Het beroep op de kinderopvang en het onderwijs om kinderen van immigranten te ondersteunen bij hun integratie en werkende ouders bij het combineren van werk en zorg zal toenemen. De bijdrage van kind- en jeugdvoorzieningen aan de overdracht van een gedeelde taal en cultuur, en een gedeeld wereldbeeld zal met groeiende culturele diversiteit belangrijker worden.

Deze maatschappelijke opdracht kan niet bij één sector worden belegd. Samenwerking tussen sectoren, allereerst tussen kinderopvang en onderwijs, maar ook samenwerking van deze sectoren met jeugdzorg, kind- en jeugdwerk, welzijnswerk en organisaties op het gebied van sport en cultuur, is nodig om het hoofd te kunnen bieden aan de uitdagingen van de nabije toekomst. Kortgeleden zijn er met het oog op deze toekomstige ontwikkelingen verschillende voorstellen gedaan die in de richting gaan van een herontwerp van onze kind- en jeugdvoorzieningen. Sommige van deze voorstellen houden een herverdeling van taken in tussen onderwijs en kinderopvang in geïntegreerde voorzieningen en een verschuiving van curatieve naar preventieve jeugdzorg binnen deze geïntegreerde voorzieningen.⁵

- ✓ Het rapport *Ongekend onrecht*¹ (december 2020) stelt: "Vele ouders zijn slachtoffer geworden van de harde aanpak die de achterliggende jaren is gehanteerd bij de kinderopvangtoeslag. Wat hen is overkomen, ziet de Parlementaire Onderzoekingscommissie Kinderopvangtoeslag als ongekend onrecht. Ongekend, omdat het lang heeft geduurd voordat de omvang en ernst door de politieke en ambtelijke top werden erkend. Ongekend, omdat de informatievoorziening vanuit de Belastingdienst buitengemeen beperkt was. Ongekend, omdat de wijze waarop ouders werden aangepakt, in geen verhouding stond tot wat hen – veelal onterecht – door de Belastingdienst werd verweten."
- ✓ In december 2020 presenteerde het vorige kabinet *de Scenariostudie Vormgeving Kindvoorzieningen*¹ als input voor het nieuwe kabinet. De studie schetst vier scenario's voor een herziening van het stelsel van kinderopvang: 1) verbeteringen zoeken in het huidige stelsel, 2) verbeteringen voor werkende ouders, waaronder rechtstreekse financiering en een inkomensonafhankelijke ouderbijdrage, 3) gratis aanbod voor alle kinderen van 4 dagen (0-4 jaar) en 4 dagdelen (4-13 jaar), één hoog kwaliteitsniveau, rechtstreekse financiering, 5 gelijke schooldagen en een vaste uurprijs; en 4) net als

scenario 3 maar dan voor 5 dagen - dagdelen en met het wettelijk mogelijk maken van integratie PO en KO (inclusief winstverbod). De vier scenario's zijn tegen drie doelstellingen afgezet: verhogen van arbeidsparticipatie, ontwikkeling van het kind, vereenvoudiging van het stelsel. De scenario's 3 en 4 voldoen het beste aan de drie doelstellingen. Scenario 2 kan een opstap zijn naar de scenario's 3 en 4.

- ✓ Het advies van de SER *Een kansrijke start voor alle kinderen*¹ (juni 2021) draagt (niet voor niets) deze ondertitel: Naar inclusieve en toegankelijke voorzieningen voor kinderen van 0-13 jaar. "Volgens de SER is de ambitie op de langere termijn het realiseren van een samenhangend stelsel van voorzieningen dat de arbeidsparticipatie van ouders stimuleert en waardoor alle kinderen van 0-13 jaar maximale ontwikkelingskansen krijgen en ook invulling wordt gegeven aan de rol die de bso speelt in de brede talentontwikkeling en het bevorderen van gelijke kansen. Het streven is erop gericht een kwalitatief goed stelsel te realiseren dat toegankelijk is voor alle kinderen en betaalbaar voor alle ouders. En een stelsel dat eenvoudig is zodat het geen drempels opwerpt." Verder geeft de SER ook nog dit aan: "Door deze coronacrisis is op een aantal problemen in onze samenleving het vergrootglas gelegd. De kansongelijkheid is een van de problemen die nu om aandacht vraagt. Ook is er een grote urgentie om gezamenlijk aan de slag te gaan met het herstelbeleid. De kinderopvangsector kan daarbij een belangrijke rol vervullen.
- Relevante passages uit het regeerakkoord *'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'*¹ (december 2021). "Vergroten van kansengelijkheid. We zorgen voor een goede start voor ieder kind op de kinderopvang, met het oog op de ontwikkeling van het kind. Zo maken we het voor ouders ook makkelijker om te werken. In stappen verhogen we de vergoeding van de kinderopvang tot 95% voor werkende ouders voor kinderen tot 12 jaar. De toeslag wordt straks direct uitgekeerd aan kinderopvanginstellingen zodat ouders niet meer worden geconfronteerd met grote terugvorderingen. Op basis van de praktijkervaringen en gedragseffecten bezien we de ambitie om het vergoedingspercentage op te hogen naar 100%." En: "We voorkomen leerachterstanden bij de start door het stimuleren van de deelname van kinderen met een taalachterstand aan voor- en vroegschoolse educatie (VVE), het versterken van de kwaliteit, en de relatie tussen opvang en onderwijs te versterken. Als onderdeel van een brede aanpak van bestrijding van armoede in kwetsbare wijken door gemeenten investeren we in een rijke schooldag, waarbij scholen zelf bepalen wat zij nodig achten om de kansongelijkheid te verkleinen. Te denken valt aan begeleiding bij huiswerk, sport en cultuur in samenwerking met plaatselijke verenigingen en bibliotheken. We beginnen bij de scholen waar de nood het hoogst is."